

Mannerheimin Lastensuojeluliiton lausunto

16.2.2026

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Hallituksen esitys (HE 149/2025 vp) eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Käsiteltävänä oleva esitys on osa hallituksen toteuttamaa lastensuojelulain uudistusta. Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi lastensuojelulakia, terveydenhuoltolakia, sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annettua lakia, sähköisen viestinnän palveluista annettua lakia sekä hätäkeskustoiminnasta annettua lakia. Lisäksi ehdotetaan annettavaksi uusi laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta. Esityksen keskeisiä tavoitteita ovat lapsen erityisen suojelun vahvistaminen, rajoitustoimien käytön edellytysten selkiyttäminen sekä uuden kuntouttavan suljetun laitospalvelun luominen. Samalla pyritään tehostamaan luvatta poissaolevien lasten etsintää ja palauttamista sijaishuoltoyksiköihin.

Yleistä hallituksen esityksestä

Esitys sisältää perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta erittäin merkittäviä muutoksia lastensuojelun sijaishuoltoon. Erityisesti kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun liittyvä sääntely vaatii vielä harkintaa esimerkiksi toistaiseksi voimassa olevan päätöksen osalta ja vaikutusten arviointia palveluun liittyvien rajoitusten osalta.

Hallituksen esityksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oikeutta erityiseen suojeluun, parantaa sijoitettujen lasten turvallisuutta ja yhdenmukaistaa käytäntöjä. **Lainsäädännön kehittämiseksi on tarve, koska nykyiset palvelut eivät ole riittäviä suojelemaan erityisen haavoittuvassa asemassa olevia vakavasti päihteitä ja/tai väkivaltaa käyttäviä ja/tai rikoksia tekeviä alaikäisiä heiltä itseltään sekä muilta.**

Tällä hetkellä myös kasvatuksellisten keinojen ja rajoitustoimenpiteiden raja on sijaishuollossa epäselvä aiheuttaen lain soveltamisen ongelmia. **Erityisesti perhehoidon osalta ehdotukset eivät kuitenkaan riittävällä tavalla selvennä kasvatuksellisten keinojen käyttöä.**

Sijaishuollosta hatkaavien lasten nopea löytäminen ja palauttaminen on hankalaa nykyisillä keinoilla, vaikka lapsi voi olla vakavassa vaarassa, joten on kannatettavaa kehittää asiaa koskevia säännöksiä.

Esitys lisää viranomaisille ja sijaishuollon toimijoille uusia toimivaltuuksia. **Usean esitykseen sisältyvän säännösehdotuksen osalta perusoikeuksien rajoittamisen oikeasuhteisuus ja välttämättömyys jäävät kuitenkin epäselviksi.**

Valtion, hyvinvointialueiden, kuntien ja muiden julkisen vallan toimijoiden velvollisuuden on kunnioittaa, suojella ja toteuttaa aktiivisin toimin perus- ja ihmisoikeuksia. Ehdotetun sääntelyn jännitteenä on **lapsen suojelun vahva painottaminen suhteessa muihin perus- ja ihmisoikeuksiin**. Ehdotettuja muutoksia perustellaan perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta lähinnä lapsen oikeudella suojeluun, mikä sinällään on erittäin tärkeä lapsen oikeus. **Perus- ja ihmisoikeuksiin voimakkaasti puuttuvaa sääntelyä kuitenkin voidaan oikeuttaa vain lasten suojelutarpeella ottamatta huomioon muita lapsen oikeuksia. Ehdotettuja säännöksiä ja niiden perusteluja tulisikin tarkastella monipuolisemmin.**

Esityksessä ei riittävällä tavalla arvioida, miten sijaishuollossa olevan lapsen oikeus saada riittäviä sosiaali- ja terveystalvuluja toteutuu. Miten esimerkiksi ehdotettu kuntouttava suljettu laitospalvelu ja erityisen huolenpidon jakson pidentäminen sisällöllisesti vastaavat näissä palveluissa olevien lasten moninaisia tarpeita? Suljetun laitospalvelun osalta ja osin myös erityisen huolenpidon jakson erityisenä **riskinä on se, että niihin sijoitetut lapset vahvasti sosiaalistuvat ei-toivottuun käyttäytymiseen ja alakulttuuriin, jotka johtavat syrjäytymiseen mukaan lukien vakavaan rikoskierteeseen.**

MLL pitää erittäin valitettavana, että esitykseen ei sisälly velvoittavia säännöksiä lastensuojelun ja lasten/nuorisopsykiatrin niin sanottujen hybridiyksiköiden perustamisesta. Näillä yksiköillä juuri voitaisiin vastata vakavasti oireilevien lasten tarpeisiin.

Lainsäädännön muutosten toimeenpanon osalta MLL korostaa riittävää koulutusta, ohjausta ja tukea sosiaalihuollon ammattilaisille ja perhehoitajille. Lastensuojelulain jatkuva muuttaminen vaikeuttaa lain soveltamista. Nykyinen lastensuojelulaki (417/2007) tuli voimaan vuoden 2008 alussa ja sitä on muutettu tähän mennessä jo 36 kertaa.

Ehdotetut muutokset liittyvät ja vaikuttavat vahvasti perus- ja ihmisoikeuksiin. **MLL korostaa toimeenpanon seuranta ja arviointia sekä esiin nousevien ongelmien korjaamista.**

Yksityiskohtaisia kommentteja hallituksen esitykseen

Sijoitetun lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen (4 a §)

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että **4 a §:n sääntely koskisi vain kodin ulkopuolelle perhe- tai laitoshoitoon sijoitettuja lapsia:** ”Sijoitetun lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun”. Nykyinen lastensuojelulain 4 a § koskee kaikkia lastensuojelun asiakaslapsia: ”Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin”. **Ehdotettu raja asettaa lastensuojelun avo- ja sijaishuollon asiakkaat eri asemaan ilman riittäviä perusteluja.** Myös avohuollon asiakaslapsen ovat usein erityisen haavoittuvassa asemassa. **Ehdotus vaikuttaakin enemmän säästökeinolta kuin lasten tarpeita ja hyvinvointia huomiovalta muutoksesta** (vrt. myös sosiaalihuollon palvelu-uudistusta valmistelleen työryhmän ehdotus avohuollon siirtämisestä lastensuojelulaista sosiaalihuoltolakiin, ks. lausunnon lopussa).

Ehdotettu muutos on osa kehitystä, jossa **sosiaali- ja terveydenhuollon** (ja laajemminkin julkisen vallan toimet) **suuntautuvat ongelmien ennaltaehkäisyyn ja varhaisemman tuen sijaan korjaaviin raskaisiin palveluihin ja toimiin. Tämä ei ole inhimillisesti, sosiaalisesti eikä taloudellisesti kestävä suuntaus.** Tarvittaisiin nykyistä vahvempaa panostusta ehkäisevään lastensuojeluun ja lastensuojelun avohuoltoon, jolloin voitaisiin vähentää lastensuojelun sijaishuollon tarvetta.

Kasvatukselliset käytännöt ja rajoitukset. Esityksessä pyritään selkiyttämään kasvatuksellisten keinojen ja lastensuojelulain 11 luvun mukaisten rajoitustoimenpiteiden välistä rajaa. **Tavoite on sinänsä kannatettava, mutta toteutus herättää huolta.** Esitys laajentaa kasvatuksellisten keinojen käsitettä tavalla, joka **voi johtaa lapsen tärkeiden oikeuksien rajaamiseen ilman asianmukaisia oikeusturvamekanismeja.** Esimerkiksi älylaitteiden pitkäaikainen haltuunotto kasvatuksellisenä keinona voi merkitä huomattavaa puuttumista lapsen yksityisyyteen ja yhteydenpidon vapauteen ilman muodollista päätöstä tai valitusmahdollisuutta.

Ehdotetun 4 a §:n 2 momentin mukaan lapsen tarvitsemien rajojen turvaamiseksi lapsen fyysiseen koskemattomuuteen voidaan puuttua, jos se on välttämätöntä. **Raja fyysiseen koskemattomuuteen puuttumisen ja lain 68 §:n mukaisen kiinnipitämisen välillä jää epäselväksi.**

Aineiden ja esineiden poisottaminen kodin ulkopuolelle sijoitetulta lapselta (4 b §) sekä päätöksenteko aineen ja esineen poisottamisessa (4 c §)

MLL pitää hyvänä tarkoitusta kasvatuksellisten keinojen selkiyttämiseen lastensuojelulaissa. Asia on noussut toistuvasti esille ja siihen on kaivattu linjauksia. **Ehdotetut muutokset eivät kuitenkaan riittävällä tavalla selvennä kasvatuksellisten keinojen käyttöä suhteessa rajoitustoimiin.**

Lapsen kasvatusta on aina välttämättä tilanteiden ja keinojen punnintaa, mutta ei oikeudesta vapaata aluetta myöskään perhepiirissä (ks. mm. KKO 2008:93, kohta 22: ”Lapsen huoltajan on käyttäessään oikeuksiaan lapsensa huollossa ja kasvatuksessa otettava huomioon lapsen perusoikeuksista mahdollisesti johtuvat rajoitukset, ja mahdollisissa ristiriitatilanteissa pyrittävä nimenomaan lapsen kokonaisuutena parhaalla mahdollisella tavalla toteuttaviin ratkaisuihin.

Rajoitustoimenpiteenä aiemmin pidetty haltuunotto on muutettu ”poisotoksi” ja kasvatukselliseksi keinoksi. Perustelujen mukaan lasta voitaisiin vaatia osoittamaan, että hänen taskuissaan tai repussaan ei ole tiettyjä aineita ja esineitä. **Säännöksen suhde henkilöntarkastukseen (66 §) saattaa jäädä epäselväksi ja aiheuttaa tulkintaongelmia ja mahdollisia ylilyöntejä. Asiasta tulisikin säätää tarkemmin laissa.**

Periaatteessa MLL kannattaa, että perhehoidossa voitaisiin esityksen 4 b §:n mukaisesti toimia, mutta esittää huolensa siitä, että perhehoidon valvonnassa on ollut puutteita ja nykyiset valvonta- ja ohjausrakenteet voivat johtaa epätarkoituksenmukaiseen ja lapsen oikeuksien

toteutumisen kannalta ongelmalliseen toimintaan. 4 a §:ään ehdotettu velvollisuus asiakassuunnitelman laatimisen yhteydessä keskustella menettelytavoista, ja kasvatuseriaatteista ja kasvatukseen liittyvistä säännöistä ja käytännöistä on askel oikeaan suuntaan, **mutta valvontaa ja sen resursseja tulisi vahvistaa.**

MLL pitää välttämättömänä, että **perhehoitajien valmennuksessa kiinnitetään erityistä huomiota juuri ehdotettujen 4 a-c §:n sisältöön ja niiden mukaisiin menettelytapoihin.** Ilman perusteellista valmennusta ja koulutusta sekä valvonnan tehostamista ja sen resurssien lisäämistä riski väärintulkintoihin on merkittävä. MLL korostaa, että sosiaalityöntekijä on avainasemassa siinä, että perhehoidossa ymmärretään riittävällä tarkkuudella 4 a-c §:n sisältö ja miten lapsen tarpeisiin vastataan.

Laitoshuollossa lastensuojelulain säännöksiä soveltavat koulutetut ja ammatillisen valvonnan alaiset sosiaalihuollon ammattilaiset. Perhehoitajat ovat yksityishenkilöitä ilman ammatillista koulutusta. Tämä kasvattaa virheellisen soveltamisen riskiä ja korostaa sääntelyn selkeyden ja perhehoitajien koulutuksen, ohjauksen ja valvonnan tarvetta. **Perhehoidon koulutusta, ohjausta ja valvontaa tulee tarkastella lastensuojelulain uudistuksen seuraavassa vaiheessa.**

Laitokselle tai perhehoitajalle ei ole asetettu velvollisuutta ilmoittaa tai kirjata edes toistuvaa lapsen fyysiseen koskemattomuuteen puuttumista tai teknisten laitteiden poisottamista. Valvonta jää yksinomaan sen varaan, että lapsi ilmoittaa niistä. Lapset eivät välttämättä edes tiedä asioistaan vastaavan sosiaalityöntekijän nimeä, eikä yhteydenpito usein toteudu lastensuojelulaissa tarkoitetulla tavalla.

MLL pitää ongelmallisena, että säännösehdoituksiin (4 b-c §) sisällytettyjen aineiden ja esineiden kirjo on hyvin laaja. Se ei mahdollista riittävän tarkkaa sääntelyä, vaan jättää liikaa tulkinnanvaraa säännöstasolla. Myöskään säännösehdoitusten yksityiskohtaiset perustelut eivät kykene antamaan tähän selkeyttä ja riittävää tukea säännösten toimeenpanoon. Esimerkiksi päihteiden ja tupakkatuotteiden poisottaminen on selkeämpää kuin viestinnän mahdollistavien laitteiden poisottaminen. Erityisen ongelmallinen kohta sääntelyn kannalta on rahavarojen ja maksuvälineiden poisottaminen. Niiden osalta lapselle tulee turvata vähintään käyttövarojen hallinta.

MLL painottaa tässä yhteydessä, **että pelkästään mobiililaitteiden poisottamisella ja juridisilla säännöillä ei poisteta merkittäviä mobiililaitteiden käyttöön liittyviä lapsen hyvinvointiin vaikuttavia ongelmia ja riskejä, kuten peliriippuvuutta tai kiusaamista.**

MLL:n selvityksessä ”Nuoret ja nettikiusaaminen” kyselyyn vastanneet 13–18-vuotiaat nuoret tuovat esille, että nettikiusaaminen on lisääntynyt kaikissa kanavissa hälyttävästi <https://www.mll.fi/tiedotteet/mln-selvitys-nuorten-nettikiusaaminen-rajatti-kasiin/>. Kiusaamiseen puuttuminen ja seuraukset ovat olemattomia, ja nuoret jäävät asian kanssa yksin.

MLL korostaa digitaisten taitojen ja kriittisen medialukutaidon opetuksen roolia myös lastensuojelussa.

Jokaisella lapsella ja nuorella tulee olla mahdollisuuksia oppia teknologista ja mediakulttuurista osaamista, ymmärrystä ja kriittisyyttä kuten myös digitalisoidussa ajassa keskeisesti tarvittavia, omaa hyvinvointia ja terveyttä tukevia taitoja. On huolehdittava, että lastensuojelun ammattilaiset ja perhehoitajat saavat riittävästi tukea, resursseja ja koulutusta tämän toteuttamiseen omassa työssään.

Lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetut yksiköt (lastensuojelulain 16 § ja terveydenhuoltolain 69 §)

Esitykseen sisältyvät ehdotukset, jotka **liittyvät lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetun lastensuojelun palveluyksiköiden toteuttamiseen**. Palvelusta tai sen sisällöstä ei säädettäisi lastensuojelulaissa eikä muuallakaan lainsäädännössä vaan lastensuojelulakiin ja terveydenhuoltolakiin ehdotetaan lisättäväksi **informatiivisluonteiset viittaukset** järjestämislain ja sen nojalla annetun niin sanotun YTA-asetuksen yhteistyövelvoitteisiin vaativien lastensuojelupalveluiden turvaamisessa.

Lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetut yksiköt ovat erittäin tarpeellisia. Sijaishuollon tarpeeseen vaikuttaa merkittävästi se, että lapsilla ei ole ollut saatavilla riittäviä intensiivisiä mielenterveyspalveluita. Myös alaikäisille sopivat päihdehuollon palvelut ovat riittämättömiä.

Ehdotettu sääntely on kuitenkin vain informatiivista eikä se turvaa näiden yksiköiden palveluiden riittävään tarjontaan. MLL pitää välttämättömänä, että lastensuojelun ja lasten/nuorisopsykiatrian niin sanotuista hybridiyksiköistä säädetään velvoittavasti. Tämä voitaisiin toteuttaa niin, että jokaisella YTA-alueella tulisi olla vähintään yksi hybridiyksikkö. MLL esittää, että lastensuojelulainsäädännön uudistamisen seuraavassa vaiheessa säädetään hybridiyksiköiden perustamisesta.

Kuntouttava suljettu laitospalvelu (49 a – 49 e §)

Esityksessä ehdotetaan uuden **kuntouttavan suljetun laitospalvelun perustamista**. Sitä toteutettaisiin lastensuojelun ympärivuorokautisena sijaishuoltona lastensuojelulaitoksessa, johon sijoitettujen lasten liikkumisvapautta ja eräitä muita perusoikeuksia rajoitettaisiin kajoavammin ja pidempiaikaisemmin kuin muussa lastensuojelun sijaishuollossa. Suljettuun laitospalveluun voitaisiin sijoittaa 12 vuotta täyttänyt lapsi, joka aiheuttaa vakavaa vaaraa omalle tai muiden turvallisuudelle käyttämällä väkivaltaa tai tekemällä muita rikollisia tekoja, jos palvelu arvioidaan välttämättömäksi alaikäisen suojelemiseksi omaa ja/tai muiden turvallisuutta vaarantavalta käyttäytymiseltä. Alle 12-vuotias lapsi voitaisiin sijoittaa suljettuun laitospalveluun, jos siihen on ”erityinen syy”.

Esityksen perusteella jää tarkalleen ottaen epäselväksi, millaisin hoidollisin tai kuntouttavin perustein lapset ja nuoret valikoituvat esimerkiksi suljettuun laitospalveluun tai erityisen

huolenpidon jaksolle tai niin sanottuihin lastensuojelun ja psykiatrian hybridiyksiköihin.

Esityksessä on keskitytty rakenteiden luomiseen, mutta varsinainen palvelun sisältö, ja siitä hyötyvien asiakasryhmien määrittely jää puutteelliseksi. Kysymys on olennainen, jotta hoitoa ja tukea tarvitsevat lapset ja nuoret ohjautuvat oikeaan palveluun ja saavat optimaalisen avun, tuen ja kuntoutuksen. Keskeisiä kysymyksiä ovat muun muassa: miten ja missä tilanteissa ja ketkä lapset eri palveluihin ohjautuvat, miten erityistä huolenpitoa voitaisiin kehittää, jotta kuntouttavan suljetun laitospalvelun tarve olisi mahdollisimman vähäinen? Palveluiden näkökulman tulee olla aidosti lapsen tarpeissa.

MLL tunnistaa, että **lapset, jotka ovat esimerkiksi vakavassa rikoskierteessä, tarvitsevat riittävän pitkään kestävää ja vahvaa hoitoa ja kuntoutusta.** On kuitenkin tärkeää arvioida, **kykenevätkö suljetut laitospalvelut tällaista kuntoutusta lapsille tarjoamaan, vai voiko suljettuihin laitospalveluihin ohjaaminen itse asiassa johtaa lasten ”säilyttämiseen” määrittelemättömän ajanjakson ajaksi lasten kuntouttamisen sijaan.** Miten päästään tavoitteeseen, että lapsi irtautuu väkivalta- ja rikoskierteestä näiden intensiivisten hoidollisten ja kuntouttavien palveluratkaisujen avulla.

Se, miten kuntouttava suljettu laitospalvelu voi vastata sinne sijoitettujen lasten tarpeisiin, riippuu pitkälti siitä, millainen hoito ja kuntoutus laitospalvelussa on, valikoituuko laitokseen juuri ne lapset, jotka palvelusta hyötyvät (lapsen ohjautuminen oikeaan palveluun) **ja miten kyetään järjestämään riittävän tehokkaasti ja oikea-aikaisesti myös lapsen siirtyminen pois suljetusta laitospalvelusta,** kun lapsi hyötyy jostain toisesta sijaishuollon palvelusta paremmin. Vakavassa väkivaltakierteessä lapsella voi olla myös vakavia päihdeongelmia ja mielenterveyden ongelmia. MLL pitää tärkeänä, että eri palvelumuodot eivät ole hoidon ja kuntoutuksen suhteen liian siiloutuneita ja segregoituneita, vaan lapsi kohdataan yksilönä ja hän saa sijaishuoltopaikassa monipuolisesti apua ja tukea ongelmiinsa.

MLL korostaa, että myös ehdotettua kuntouttavaa suljettuja laitospalveluita koskevat lastensuojelulain yleiset säännökset ml. lastensuojelulain 4 § ja 4 a §. LsL 4 a § 1 mom:

Lastensuojelun on turvattava lapsen hyvä hoito ja kasvatusta, lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito sekä lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1 §:ssä säädetään.

Suljetun laitospalvelun edellytykset. Kuntouttavaan suljettuun laitoshoidon sijoittamisen **edellytykset** - aiheuttaa vakavaa vaaraa omalle tai muiden turvallisuudelle käyttämällä väkivaltaa tai tekemällä muita rikollisia tekoja - **ovat monitulkintaisia.** Perustelujen mukaan myös yksittäinen, vakava uhkaus voisi täyttää suljetun laitoshoidon edellytyksen. Ottaen huomioon, että sijoitus voi kestää ennalta määräämättömän ajan, jopa aikuistumiseen asti, **sääntely ei ole riittävän tarkkarajaista tai oikeasuhtaista.**

MLL ei kannata sitä, että suljetun laitospalveluun voitaisiin sijoittaa alle 12-vuotiaita lapsia.

Erityistä syytä ei ole lakiesityksessä määritelty tarkemmin, mikä on hyvin ongelmallista huomioiden suljetun laitospalvelun luonne.

Kuntouttavan suljetun laitospalvelun sisältö. Ehdotetun lastensuojelulain 49 b §:n mukaan kuntouttavan suljetun laitospalvelun tehtävänä on vastata lapsen erityisestä suojelusta. Se, että **tehtävämäärittelyyn on sisällytetty vain lapsen erityinen suojelu ei riittävällä tavalla vastaa palvelun kuntouttavaa luonnetta.**

Palvelun tehtäväkuvausta voitaisiin laajentaa esimerkiksi näin: *Kuntouttavan suljetun laitospalvelun tehtävänä on turvata lapsen erityinen suojelu tarjoamalla turvallinen ja tueltaan monipuolinen ja intensiivinen kasvu- ja kuntoutusympäristö, jossa on varmistettu lapsen tarpeiden mukaiset sosiaali- ja terveyspalvelut, koulunkäynti ja harrastusmahdollisuudet.*

Kuntouttavasta suljetusta laitospalvelusta ei tee ”kuntouttavaa” se, että palvelun nimessä mainitaan ”kuntouttava”. Lain säännöksillä on varmistettava, että palvelu on myös käytännössä lasta kuntouttavaa ja että siinä turvataan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukainen tuki. Jotta suljettu laitospalvelu voisi toimia aidosti kuntouttavana ja turvata lapselle hyvät mahdollisuudet laitospalvelun jälkeiseen elämään ja ihmissuhteisiin, on tärkeää, että tarkkaan harkitaan, keille/kenelle lapsille/lapselle palvelu sopii ja ketkä/kuka siitä tosiasiallisesti hyötyy. Lapsella on oltava aito mahdollisuus siirtyä muuhun sijaishuollon palveluun, heti kun lapsi ei enää tarvitse suljettua laitospalvelua. **Palveluiden sisältö ja laatu on ydinkysymys, jotta palvelu ei ole pelkkää eristämistä ja säilyttämistä.**

Ehdotuksen mukaan suljetun laitospalvelun **asiakassuunnitelmaa on tarkistettava vähintään neljän kuukauden välein. Jotta palvelu vastaa lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin, on säännös erittäin perusteltu.**

Suljettu laitospalvelu on erittäin merkittävä puuttuminen lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin. Tämän vuoksi **suljettua laitospalvelua koskeva päätöksenteko tulisi antaa monijäsenisille asiantuntijaelimelle yksittäisen viranhaltijan sijaan.**

Suljetun laitospalvelun edellytykseksi tulee myös asettaa lapselle tehty moniammatillinen asiantuntija-arvio. Vastaavalla tavalla kuin erityisen huolenpidon jakson myös suljettua laitospalvelua koskevan päätöksen on perustuttava palvelun järjestämistä varten tehtyyn lapsen tilanteen moniammatilliseen arvioon, joka perustuu ainakin kasvatukselliseen, sosiaalityön ja lääketieteelliseen asiantuntemukseen. Suljettu laitospalvelu puuttuu vielä intensiivisemmin lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin kuin erityisten huolenpidon jakso, joten olisi epä johdonmukaista, ettei suljetun laitospalvelun osalta olisi lakisääteistä velvoitetta moniammatilliseen asiantuntija-arvioon.

Suljetun laitospalvelun määrittelemätön pituus. Ehdotetun sääntelyn mukaan 12-vuotias lapsi ja erityisesti syystä alle 12-vuotiaakin lapsi voidaan sijoittaa suljettuun laitospalveluun määräämättömäksi ajaksi. Tämä tarkoittaa, että suljettu laitospalvelujakso voisi kestää jopa kuusi vuotta (ja ylikin, jos hänet sijoitetaan suljettuun laitospalveluun alle 12-vuotiaana). Tämä **voi tarkoittaa käytännössä, että lapsi viettää koko murrosikänsä suljetussa laitoksessa, muusta**

yhteiskunnasta eristettynä. Lapsi ei voi poistua laitoksesta ilman henkilökunnan lupaa ja valvontaa, ei edes tavatakseen vanhempiaan, sisaruksiaan tai ystäviään. Lapsen sosiaalinen kehitys, identiteetin muodostuminen ja itsenäistyminen tapahtuvat kokonaan suljetussa laitoksessa. MLL muistuttaa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 37 artiklan b kohdasta: Lapsen pidättämiseen, vapaudenriistoon tai vangitsemiseen tulee turvautua vain viimeisenä keinona ja lyhimmäksi mahdolliseksi ajaksi. MLL pitää välttämättömänä, että suljetun laitospalvelun rinnalle kehitetään muun sijaishuollon, avohuollon ja psykiatristen palvelujen polkuja, palvelusta siirtyminen kevyempiin tukimuotoihin on suunniteltua ja lapsen kuntoutumista tukevaa.

Lapsen oikeusturvan varmistamiseksi olisi perusteltua, että lapsen sijoittamisesta kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun tehtäisiin määräaikainen muutoksenhakukelpoinen päätös. Päätös voitaisiin tarvittaessa uusia.

Suljetun laitospalvelun suhde nuorisorangaistukseen. Oikeusministeriössä on valmistunut työryhmämietintö nuorisorangaistuksen kehittämistä. Nuorisorangaistuksen tavoitteet ovat samanlaiset kuin ehdotetun kuntouttavan suljetun laitospalvelun, mutta ilman vapaudenmenetystä. On huomionarvoista, että alle 15-vuotiaan lapsen seuraamus samoista rikollisista tekoihin voisi siten käytännössä olla suljetulla laitospalvelulla merkittävästi raskaampi kuin 15 vuotta täyttäneiden lasten osalta nuorisorangaistuksella.

Erityisen huolenpidon jakso (60 a §)

Esityksessä ehdotetaan, että nykyinen **erityistä huolenpitoa koskeva sääntely** siirretään rajoituksia koskevasta luvusta sijaishuoltoa koskevaan lukuun. Erityisen huolenpidon jakson (EHO) aikana toteutettavista erityisistä rajoituksista säädettäisiin 11 luvussa (72 §). Esityksen mukaan päällekkäistä sijaishuoltopaikkaa ei tarvitsisi pitää varattuna EHO-jakson aikana, mutta aiemman sijaishuoltopaikan irtisanomisessa olisi huomioitava lapsen kokonaistilanne. Lisäksi esityksessä säädettäisiin mahdollisuudesta toteuttaa EHO-jakso lapsen omassa lastensuojelulaitoksessa.

Esityksessä ehdotetaan **pidentää EHO-jakson enimmäiskesto 90 vuorokaudesta 180 vuorokauteen.** Lisäksi luovutaan psykologin lausunnon vaatimuksesta. EHO-jakso merkitsee merkittävää liikkumisvapauden rajoittamista. Jakson pidentäminen kuuteen kuukauteen on huomattava. **Enimmäiskeston pidentämistä voidaan kuitenkin pitää perusteltuna,** koska nykyisen pituinen jakso voi olla riittämätön muun muassa päihdekierteen katkaisemisiksi. Samalla on **kuinakin myös todettava, että pitkät rajoitusjaksot voivat olla haitallisia lapsen kehitykselle.** Kuuden kuukauden rajoitus on merkittävä aika lapsen elämässä ja voi vaikeuttaa takaisin integroitumista normaalimpiin olosuhteisiin.

EHO:n tarkoituksenmukaisuuden ja hoidon onnistumisen kannalta **keskeistä on, että erityisen huolenpidon jaksolle pääsevät ne lapset, joille se on tarkoitettu ja kenelle siitä on hyötyä.** Tärkeää on, että EHO:ssa on käytettävissä moniammatillinen asiantuntijaryhmä.

Ehdotettu luopuminen psykologin lausunnosta saattaa heikentää lapsen oikeusturvaa.

Psykologin arvio on tärkeä osa moniammatillista arviointia ja varmistaa, että päätös EHO-jaksosta perustuu asiantuntija-arvioon lapsen tarpeista.

Mahdollisuus irtisanoa erityisen huolenpidon jakson aikana lapsen aikaisempi

sijaishuoltopaikka vaikuttaa säästötoimelta, joka todennäköisesti johtaa monissa tilanteissa lapsen yksilöllisten tarpeiden ja edun ensisijaisuuden sivuuttamiseen.

On ristiriitaista, että alle 12-vuotias lapsi voitaisiin määrätä suljettuun laitoshoittoon, mutta

erityinen huolenpito ei ole mahdollinen. Jos alle 12-vuotias tarvitsee raskaampaa tukea, tulisi myös erityisen huolenpidon lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin lievemmin puuttuvana keinona olla mahdollista. Ei ole asianmukaista, että alle 12-vuotias päätyy suljettuun laitoshoittoon vain sen vuoksi, ettei erityinen huolenpito ole mahdollista.

Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana (11 luku)

Sijaishuollon 11 luvun mukaisiin rajoituksiin **esitetään muutoksia, joilla pyritään mahdollistamaan sijaishuollossa olevien lapsien nykyistä parempi suojeleminen.** Yhteydenpidon rajoittamisesta voitaisiin jatkossa päättää myös suhteessa niihin henkilöihin, joita ei tunneta, mutta joiden merkitys lapsen elämässä vaikuttaa kuitenkin niin, että yhteydenpidon rajoitus on 62 §:ssä esitetyllä tavalla tarkoituksenmukainen.

Esitys laajentaa yhteydenpidon rajoittamista koskemaan myös henkilöitä, joita ei tunneta nimeltä. Tämä tarkoittaa, että **lapsen yhteydenpitoa voidaan rajoittaa yleisesti ilman, että rajoitus kohdistuisi tiettyyn henkilöön.** Kyseinen rajoitus voi suojata lasta haitalliselta yhteydenpidolta ja hyväksikäytöltä. **MLL kannattaa ehdotusta, sillä yhteydenpitoa on välttämätöntä joissain tilanteissa rajoittaa myös silloin, kun rajoituksen kohteena olevaa henkilöä tai henkilöpiiriä ei voida määritellä.** Tilanne voi liittyä esim. siihen, että lapsi on voinut elää huumeita käyttävässä kaveripiirissä tai rikoksia tekevässä joukossa ja lastensuojeluviranomaisilla ei ole tarkempaa tietoa näistä henkilöistä. Mikäli yhteydenpitoa ei rajoiteta, lapsi saattaa sijaishuoltoon sijoituksen aikana jatkaa hänelle vahingollisten suhteiden ylläpitämistä, mikä vaarantaa lapsen kasvua ja kehitystä sekä sijaishuollon tavoitteiden toteutumista.

MLL kuitenkin esittää huolen siitä, että näin toimittaessa saatetaan epätarkoituksenmukaisesti samalla rajoittaa lapselle läheisten henkilöiden välistä yhteydenpitoa. On huolehdittava siitä, että päätöksessä kyetään riittävästi kohdistamaan rajoitus pelkästään lapselle haitalliseen yhteydenpitoon. Lähtökohtahan tässä on poikkeuksellinen (vrt. LsL 54 §): lapsi voi pitää yhteyttä ainoastaan päätöksessä mainittuihin henkilöihin. Asiassa korostuu LsL 63 §:n mukainen velvollisuus mainita päätöksessä rajoituksen syy sekä millaista yhteydenpitoa rajoitus koskee, jotta voidaan mahdollisimman tarkasti määrittää niiden henkilöiden piiri, joihin lapsi ei voi pitää yhteyttä. Tässä tärkeää on paitsi kommunikaatio lapsen niin myös huoltajien kanssa.

Luvattomia poissaoloja koskeva sääntely

Hatkatilanteisiin liittyen kynnystä saada luvattomasti sijaishuoltopaikastaan poissaolevan lapsen käyttämän liittymän tai päätelaitteen sijaintitiedot ja tiedot liittymän tunnisteesta madallettaisiin nykyisestä säädösmuutoksin. **MLL pitää tärkeänä sijaishuoltopaikasta luvatta poissaolevien lasten tavoittamisen ja palauttamisen parantamista.**

Paikantaminen. Esitys madaltaa kynnystä saada luvatta poissaolevan lapsen käyttämän liittymän sijaintitiedot hätäkeskuksen kautta. Tavoitteena on nopeuttaa lapsen löytämistä. **Nopea paikantaminen voi olla lapsen turvallisuuden kannalta elintärkeää, erityisesti jos lapsi on alttiina väkivallalle, itsetuhoisuudelle tai päihdeongelmille.** Esitys edellyttää perusteltua käsitystä vakavasta vaarasta, mutta käytännössä kynnys voi olla matala. Tieto siitä, että lapsen liikkeisiin voidaan helposti puuttua teknologian avulla, voi myös johtaa siihen, ettei lapsi pidä paikannettavissa olevia digilaitteita päällä.

Hatkanneiden lasten löytämiseksi esityksessä ehdotetaan **mahdollistettavaksi pääsy kenen tahansa asuntoon** sosiaalityöntekijän tai laitoksen henkilökunnan perustellun käsityksen nojalla. Harkintavalta vaikuttaa huomattavan laajalta, ja **saattaa myös johtaa siihen, etteivät hatkanneet lapset hakeudu asuntoihin tai muihin sisätiloihin, vaan pysyttelevät heille turvattomissa yleisissä tiloissa tai ulkona.**

Esityksessä ehdotetaan **laajennettavaksi sosiaalityöntekijöiden ja laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnan oikeutta kiinniottoon, kiinnipitoon, henkilöntarkastukseen ja voimakeinojen käyttöön laitoksen ulkopuolella.** Sosiaalityöntekijän ja/ tai laitoksen henkilökuntaan kuuluvan yleisellä alueella toteuttama lapsen kiinniotto, kiinnipito ja henkilöntarkastus voi aiheuttaa hämmennystä ja virhetulkintoja. Myös tämän vuoksi **poliisin virka-apu** on erittäin tärkeää hatkanneiden lasten tavoittamisessa ja palauttamisessa lastensuojelulaitokseen.

Poliisin virka-apu. Poliisin virka-apu on erittäin tärkeä lapsen oikeuksien turvaamiseksi hatkatilanteissa. Esitys selkeyttää poliisin virka-apua luvatta poissaolevien lasten tilanteissa. Virka-apupyyntö voisi tehdä myös laitoksen henkilökunta sosiaalihuollon viranomaisen puolesta, mikä selkeyttää työnjakoa ja nopeuttaa apua.

Laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan korvattavaksi nykyisen THL:n alaisia lastensuojeluyksiköitä koskeva laki uudella lailla Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta. Laitos muodostuisi lastensuojelun palveluyksiköistä (nykyiset koulukotiyksiköt), koulusta ja vankilan perheosastosta sekä näiden yhteisestä hallinnosta. Tavoitteena on selkiyttää laitoksen asemaa itsenäisenä virastona. Hallinnollinen selkiyttäminen voi parantaa palveluiden laatua ja vastuunjakoa. Valtion lastensuojelulaitoksen vahvempi asema voi mahdollistaa erityisosaamisen kehittämisen.

Valtion lastensuojelulaitoksen toiminnassa on huolehdittava laitoksen yksiköiden riittävästä määrästä, jotta lasten ei sijoiteta toiselle puolelle maata kotipaikkakunnaltaan ilman perusteltua syytä. Lapsen oikeus ylläpitää yhteyksiä läheisiinsä tulee turvata, jollei siitä poikkeamiseen ole erityistä syytä.

Ehdotetut keskeiset muutokset kootusti

- **Oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin (4 a §) säilytetään koskemaan kaikkia lastensuojelun asiakaslapsia.** Säännöksen rajaaminen vain sijaishuollossa oleviin vaikuttaa olevan enemmän säästökeino. Myös avohuollon asiakaslapsen ovat usein erityisen haavoittuvassa asemassa ja tarvitsevan lastensuojelun ja muun palvelujärjestelmän intensiivistä tukea.
- **Kuntouttavaa suljettua laitospalvelua koskevaa sääntelyä täsmennetään ja rajataan.** Suljettuun laitospalveluun sijoittamisen edellytykset tulee määritellä laissa tarkkarajaisemmin, sijoituksen enimmäiskesto säätää määräaikaiseksi ja päätös tehdä muutoksenhakukelpoisena määräaikaisena päätöksenä. Sijoittamisen edellytykseksi tulee säätää moniammatillinen asiantuntija-arvio ja päätös tulee tehdä monijäsenisessä asiantuntijaelimessä. Mahdollisuus alle 12-vuotiaiden sijoittaminen suljettuun laitospalveluun poistetaan.
- **Lapsen oikeusturvaa vahvistetaan rajoitustoimenpiteissä ja kasvatuksellisissa keinoissa.** Kasvatuksellisten keinojen käyttöalaa selkeytetään laissa. Sääntelyn tulee varmistaa rajoitustoimenpiteiden ja kasvatuksellisten keinojen selkeämpi erottelu sekä lapsen oikeusturvan toteutuminen.
- **Perhehoidon toimivaltuuksia ja velvoitteita täsmennetään.** Lapsen fyysiseen koskemattomuuteen puuttumisesta ja esineiden tai laitteiden pidempiaikaisesta poisottamisesta tulee säätää kirjaamisvelvollisuus. Perhehoitajien mahdollisuutta käyttää lapsen oikeuksiin puuttuvia toimivaltuuksia tulee rajata laissa tarkasti ja samalla vahvistaa perhehoitajien koulutusta, ohjausta ja valvontaa.
- **Lastensuojelun ja lasten- ja nuorisopsykiatrian yhteensovitetuista yksiköistä säädetään velvoittavasti.** Lainsäädäntöön tulee sisällyttää velvoite järjestää lastensuojelun ja psykiatrian yhteensovitetuista palveluyksiköistä siten, että jokaisella yhteistyöalueella on vähintään yksi tällainen yksikkö.
- **Erityisen huolenpidon jakson toteuttamisen tulee perustua riittävään yksilölliseen asiantuntija-arvioon lapsen tilanteesta.** Erityisen huolenpidon jakson yhteydessä ehdotettua psykologin lausunnosta luopumista tulee vielä harkita.
- **Lainsäädännön toimeenpanon edellytykset turvataan.** Uusien toimivaltuuksien käyttöönottoon tulee liittää henkilöstön ja perhehoitajien koulutus, ohjaus, tuki ja valvonta. Lainsäädännön muutosten vaikutuksia lasten oikeuksien toteutumiseen tulee seurata systemaattisesti. Toimeenpano vaikuttaa siihen, miten lakeja käytännössä sovelletaan ja soveltaminen ratkaisee pitkälti sen, miten lain tavoitteet ja lapsen oikeudet käytännössä toteutuvat.

Lopuksi – Lastensuojelusta, lastensuojelun sijaishuollosta ja niiden tarpeesta

MLL toteaa lopuksi merkittävänä olevan, että vakavista mielenterveydenhäiriöistä kärsivät lapset sekä autismi- ja neurokirjon lapset eivät saa riittävää apua ja tukea palvelujärjestelmässä. Heidän tarvitsemansa tuen puute johtaa lastensuojelun ja sijaishuollon tarpeen kasvuun.

Lisäksi lastensuojelun palvelujärjestelmä on viritetty liiaksi kodin ulkopuolisiin sijoituksiin, eikä lastensuojelun avohuollossa ole useinkaan käytettävissä riittävän intensiivisiä tukimuotoja. **Nykyistä vahvemmalla vanhemmuuden tuella sekä lasten tuen tarpeisiin vastaamisella voitaisiin välttää kodin ulkopuolisia sijoituksia, mikä olisi inhimillisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä.**

MLL toteaa myös, että **viimeaikaiset säästöpäätökset ovat kohdistuneet vahvasti pienituloisiin tai muutoin heikommassa asemassa oleviin lapsiperheisiin.** Sosiaaliturvaetuuksia ja palveluiden heikentämisen seurauksena on, että **sijaishuollon tarve voi kasvaa, ellei palveluja ja tukea, mukaan lukien toimeentulon tukeminen, vahvisteta.**

Sosiaaliturvan leikkaukset ovat merkittävästi pienentäneet heikompiosasten lapsiperheiden käytettävissä olevia tuloja ja lisänneet toimeentulovaikeuksia. THL:n ja STM:n arvioiden mukaan leikkausten seurauksena pienituloisissa perheissä elävien lasten määrä 31 000:lla. Lasten asema heikentyy, koska pienituloisuus on yksi merkittävimmistä riskitekijöistä lapsen hyvinvoinnille, terveydelle ja koulutukselliselle menestymiselle sekä myöhemmälle elämälle. **Tutkimukset osoittavat, että lapsuudessa koettu köyhyys vaikuttaa pitkälle aikuisuuteen.** Vanhempien matala koulutusaste ja heikko taloudellinen tilanne on selkeästi yhteydessä lasten hyvinvointiin. **Yksittäin tarkasteltuna perheiden arkea kuormittavista tekijöistä korostuvat nimenomaan toimeentulon hankaluudet.** (Ristikari, Tiina; Keski-Säntti, Markus; Sutela, Elina; Haapakorva, Pasi; Kiilakoski, Tomi; Pekkarinen, Elina; Kääriälä, Antti; Aaltonen, Mikko; Huotari, Tiina; Merikukka, Marko; Salo, Jarmo; Juutinen, Aapo; Pesonen-Smith, Anna; Gissler, Mika; Suomi lasten kasvuympäristönä - Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. THL 2018)

Säästötoimet ovat kohdistuneet myös palveluihin, kuten sosiaali- ja terveyspalveluihin ja kotoutumispalveluihin. Myös järjestöjen valtionavustuksia on leikattu merkittävästi, mikä uhkaa kolmannen sektorin kykyä tukea haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja perheitä.

Lasten ja perheiden varhaisen tuen väheneminen voi johtaa siihen, että ongelmat ehtivät kärjistyä ennen kuin perheet saavat apua. Tämä lisää lastensuojelun ja sijaishuollon tarvetta ja kasvattaa julkisen talouden kustannuksia.

Sosiaalihuollon palvelu-uudistusta valmistellut työryhmä on julkaissut ehdotuksensa 11.12.2026. Työryhmän tarkoituksena on ollut löytää säästöjä sosiaalihuollon palveluista. Työryhmä muun muassa ehdottaa, että osana lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskevaa sosiaalihuoltolain uudistamista lastensuojelulaista siirretään sosiaalihuoltolakiin lastensuojelun

avohuollon tukitoimet, jälkihuolto, lastensuojelulain 32.3 §:ssä tarkoitettu huoltajuusjärjestelyihin liittyvä sääntely ja LSL 81 §:n mukainen yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvonta.

MLL toteaa, että työryhmän ehdotusten toteuttaminen heikentäisi lasten ja perheiden tukea ja todennäköisesti lisäisi sijaishuollon tarvetta ja kustannuksia. Palvelujen ja tuen velvoittavuus ja yhdenvertaisuus niiden saannissa heikentyisivät, mikä lisäisi ongelmien kasautumista ja kasvattaa sijaishuollon tarvetta.

Työryhmä itsekkin toteaa, että sen esittämä avohuollon (lastensuojelulaki) ja erityisen tuen tarpeessa olevien lasten (sosiaalihuoltolaki) sosiaalihuollon yhdistämisen **riskeinä on mahdollinen huostaanottojen määrän lisääntyminen ja työntekijöiden riittävään osaamiseen liittyvät kysymykset.** Työryhmässä on tuotu esiin, että **sääntelyn purkamisella voisi olla lapsen oikeusturvaa ja ennaltaehkäisevien palveluiden saatavuutta heikentäviä vaikutuksia.** Työryhmässä on nähty riskinä toimivien palvelurakenteiden, kuten kasvatus- ja perheneuvonnan purkaminen.

MLL on esittänyt, että luodaan vaiheittain **koko lapsuusiän (0–17-vuotiaat) kattava neuvolakokonaisuus vahvistamalla äitiys- ja lastenneuvoloita sekä perhe- ja kasvatusneuvoloita ja kokoamalla nämä palvelut hyvinvointialueilla yhteisen johdon alle** samaan organisaatioon. **Palvelussa voitaisiin tarjota sekä universaalia tukea että kohdennettua erityistä tukea lapsille ja lapsiperheille.**

MLL tukee myös lapsiasiavaltuutetun eduskuntakertomuksessaan tekemää esitystä lastensuojelulain uudistamisesta kokonaisuutena. Lähes 40 kertaa pistemäisesti uudistettu lastensuojelulaki vaatii selkeyttämistä, mikä edellyttää lastensuojelulain uudelleen kirjoittamisen kokonaisuudessaan.

MLL toteaa lisäksi, että ehkäisevään työhön, varhaiseen tukeen, peruspalveluihin sekä lastensuojelun avohuoltoon panostamalla voidaan ehkäistä myös sijaishuollon tarvetta. Sosiaali- ja terveystaloukselle asetetut välittömät säästövaatimukset tekevät tämän toteutumisen vaikeaksi, vaikka panostukset olisivat perusteltuja niin inhimillisesti, sosiaalisesti kuin taloudellisesti.

Helsingissä 16.2.2026

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Esa Iivonen
vaikuttamistyön johtaja